

Huba Márk

A FIKCIÓ TESTE – MEGTESTESÜLT FIKCIÓ¹

Tudásunk képlékeny, vitatott természetű, történetileg változó megítélés alá esik. Vizsgálatunk tárgya, a szöveg(ek), mint az irodalomelmélet tárgya és az irodalom alanya, képviseli(k) a tudás (számunkra) legelemibb bázisát. „Szövegtudásunk”² szintén vitatott jellegű, mint minden egyéb tudásunk.³ Részben a tudás differenciáltabbá válása miatt lett egyre relevánsabb a tudás milyensége, minősége, mennyisége, hozzáféréseknek lehetősége, majd – mindezek után – a hozzáférés gyorsasága. Tudásunk – szövegtudásunk – átalakult, illetve permanens alakulásban van. A szöveg természete (de a szövegekről való beszédmód természete is) kardinális változásokon ment keresztül. A Gutenberg-galaxis mára már leáldozóban van, noha a többek által már megjósolt halála egy ideig még várat még magára. Mégis, a szöveg egyre inkább kezdi elveszíteni könyvszerűségét, illetve a könyvbe ágyazott szövegtest helyett a szöveg mibenléte egyébirányú perspektívákat mutat fel. Ma a hipertextualitás kíván uralkodó lenni, amely radikálisan átalakítja a szövegszerűségről eddig vallottakat. A hipertextuálisnak mondott szöveg térbeli lokalizálhatatlansága ellenére nem tud elszakadni az anyagi létezés(é)től, noha éppen virtualitását hirdeti. Az elektronikusan, egy számítógép merevlemezén tárolt szöveg ahhoz, hogy láthatóvá legyen a számítógép képernyőjén, az anyagiság illúzióját kell, hogy magára öltse: látható szilíciumkristállyá állt össze régebben, ma elektromágneses impulzus „formáját” ölti. Így mintha a szöveg működéséből, jellegéből azt látnánk, hogy az keresi létezésének „eredeti” valóját, keresi létezésének alapját, nem tud

¹ A dolgozat egy későbbi, most formálódó, hosszabb terjedelmű szöveg előzetes vázlatpontjainak vázlatát tartalmazza, pusztán kérdés-, problémafelvetésre vállalkozik.

² Szövegtudáson mindazon ismereteket, jelenségeket, minőségeket értjük, amelyek irodalmi szövegekben bennfoglaltatnak, illetve, amelyek az irodalmi szövegeket megalkotják, felépítik.

³ Axiómaként fogadjuk el azt, hogy a szövegek, mint vizsgálatunk tárgya, mint az irodalom tárgya, képviselik a tudás legelemibb bázisát, ezáltal metodikailag kiküszöböljük azt, hogy más diszciplinák felől – legyenek azok akár szövegtudományi társadalomtudományok – elméletünk vitatható legyen.

megmaradni tisztán elméleti szövegcentrikusságában, hanem kilép a nyelv tiszta figurativitásából és lépéseket tesz a referencialitás irányába.

A tudás világformáló, hatásaiban jelenvalóvá levő mechanizmusai is eltérőek lettek. Nemcsak a tudás, a szövegek hordozta tudásszint értékelődött át, hanem a (szöveg)tudás megítélése, kezelése is. A szövegekkel való foglalatzkodás során érvényesülni látszik az a gesztus, amely mintegy eltünteti a szöveget, és a szöveg referencialitása helyére helyez valami más képződményt, nevezetesen a szubjektumot, amelynek nyomaként értelmezi a szöveget. A szövegről folyó diszkurzus az objektivitást, mint olyat, és az annak alapját jelentő objektumot igyekszik a szövegből teljesen kiirtani, és helyette a szubjektivitást. illetve az annak alapját jelentő szubjektumot említi mindenekfelett álló entitásként. A szövegről folytatott megváltozott beszéd a szöveget elsősorban nyelviségében vizsgálja, a nyelvből – mint a szöveg elemi alkotórészeiből – összeálló szöveg (nyelvi struktúra) a vizsgálat tárgya. Ez a látásmód egyszersmind negligálja szöveg testiségét, noha saját fogalmai között gyakorta szerepel a szövegtest terminus, nem számolva azzal, hogy ez a metafora túlmutat azon, amit a szövegcentrikus látásmód elvetni szándékszik, sőt, éppen visszautalja a diszkurzust az objektivitás szintjére – metaforikusan.

Hogy közelebb kerüljünk a bevezetőben érintett változás mibenlééhez, valamelyest végig kell tekinteni a szövegtudás változását, a szövegekről való beszéd változásának egyes lépcsőfokait, hogy eljussunk pillanatnyi helyzetünkhöz. és az aktuális elméletekkel vitába szállva a diszkurzust újszerű látásmóddal színesítsük. A szövegek, mint a tudás hordozói, időben átalakuló olvasato(ka)t nyerhettek. Nem célunk, hogy általános irodalom-/olvasás-/szövegtörténetet írjunk, mégis szükséges némi korszakolás megállapítása, hiszen az irodalomtudomány nem nélkülözheti önmaga tudománytörténetét. De tudjuk azt is, hogy a tudománytörténet minden egyes állomása önálló dolgot érdemelne – de ez más szerzők tollából már megszületett –, így nem célunk ezt a feladatot ismételten elvégezni.

A szöveg történetiségének, változásainak vizsgálata számos szempont alapján történhet. Esetünkben a *szöveg* és a *valóság*⁴ viszonya lenne az adekvát szempont, az alap, amely átvezethet, elvezethet bennünket a szöveg szubjektivitásának avagy objektivitásának („testiségének”) kérdésköréhez és

⁴ A valóság fogalmának kifejtése ebben a dolgozatban nem célunk, így elégedjünk meg azzal a leegyszerűsített tudásszociológiai definícióval, hogy a valóság nem más, mint a mindennapi életnek azon elemei, amelyeket a társadalomban élő ember adottnak vesz.

annak megítéléséhez. A szöveg jellegében bekövetkezett módosulásokat elsősorban a szöveg–valóság kapcsolatában kereshetjük. A szöveg–valóság viszonyának megítélésében, kérdésében folyamatosan alakuló változást kell látnunk, amely mind a mai napig nem jutott nyugvópontra – noha nem is lenne kívánatos ez a megnyugvás. Természetes, hogy a szöveg–valóság kérdéskörrel folytatott vita nem fog véget érni, hanem újabb és újabb (meta)szövegek fognak azon polemizálni, hogy a kettőt milyen antagonizmus jellemzi. Valószínű, hogy mindegyik elmélet az éppen aktuális (hatalmi, elméleti?) tendencia dominanciáját hirdeti majd. A kibékíthetetlennek ható ellentét ellenére tudnunk és látnunk kell, hogy a szöveg és a valóság nem nélkülözheti egymást, sőt, igenis közük van egymáshoz. A nagy kérdés – és itt inkább a kérdésekre adott válaszok az antagonisztikusak –, hogy a kettő, a szöveg és a valóság, mennyiben fedi át a másikat, mennyire szólhat a szöveg a valóságról, mennyire képezheti le a szöveg a valóságot. Célunk, hogy a diszkurzusok sokfélesége ellenére felkínáljuk és megalkossuk azt az elméleti modellt, amely akár első is lehet az egyenlők között, de nem hatalmi-retorikai helyzete miatt, hanem a „posztmodern” diszkurzusok strukturális sokszínűségéből fakadóan, mintegy teret követelve magának, engedve az aktuálisnak tűnő domináns diszkurzusnak. Elméletünk térkövetelése nem öncélú, nem csupán az elméleti sokszínűség újabb eleme kíván lenni, hanem egyes irodalmi szövegek archetipikus sajátosságából ered, azaz vélelmezzük, hogy a szövegek (egyes vagy inkább számos szöveg) természetéből fakad az elméletünkhöz kapcsolódó beszédmód érvényessége.

Amennyiben tipizálni próbálnánk szöveg–valóság viszonyát, úgy néhány meghatározó korszakot kell megjelölnünk. Ezek a korszakok a kérdéskör főbb állomásainak tarthatók, jól leírják, hogy honnan hova jutott az elmélet a probléma tárgyalásában. Kezdetben vagy egykoron a szöveg–valóság nem vált el élesen egymástól, a világot (egyelőre csak egyetlen egy olvasat) szerves egységben volt a megélt valósággal és az a szöveggel. Ekkor a szöveg maga volt az élet, maga volt a valóság, a szöveg teremtett közvetlen kapcsolatot a transzcendenciával, amely az akkori ember valóságát jelentette. Ezt az időszakot nevezhetjük az alteritás korának. A világot változóan látva során, amint a transzcendenciával kapcsolatot mutató szövegektől eltávolodva áttérünk másfajta (szöveg)olvasatokra, a Comte-i három stádium-törvény látszik érvényesnek a szöveg–valóság kérdéskör viszonylatában. Comte a teológiai (vagy fiktív) stádiummal indít, azt a korszakot írja le, amikor a szöveg maga volt az értelem, nem volt szükség emberi értelemadásra. Ezt a fázist az alteritás korára jellemző világot olvasatnak tarthatjuk. A következő stádium a metafizikai

(vagy absztrakt) stádium a dolgok, szövegek lényegiségének megragadását célozza. Ekkor már kritikusan szemlélendők a szövegek, azoknak transzcendens kapcsolódásai bizonytalanná lesznek. A harmadik stádium Comte számára már a tökéletesség fázisa, amelyet pozitív (vagy reális) stádiumnak nevez. Ekkor a (szöveg)olvasatok, világotolvasatok alárendelődnek a megfigyelésnek, a szövegek megfigyelt jelenségekre építenek, definiáltan reális, valós dimenziót képviselnek, valóságuk teljesen eltávolodik és szakít mindennemű transzcendenciával. Ekkor a lexikon tűnik a kulcsfogalomnak, amely távolságtartóan, de minden tudás leírásának ideáját kívánja adni.

Comte harmadik stádiumát kissé kiterjesztve abban a realizmus stílusirányzatát, a realista ábrázolásmódot vízionálhatjuk már – mint ahogy korban, szellemiségben a comte-i filozófia (társadalmi fizika = szociológia) a realizmus szellemi bázisa is volt. A realizmus szövegolvasataiban kulcsfogalomként a visszatükrözés, mimézis fogalmát kell említenünk. (Tudjuk, hogy a mimézis funkciója már Arisztotelész Poetikájában is megjelenik, tehát nem csupán realista privilégium.) Ekkor a szöveg a valóság tükörképe, a valóság „színtiszta leképezése”. Számos elmélet mind a mai napig kiindulópontjának tekinti az irodalmi szövegek mimetikus funkcióját, illetve annak kritikátlan elfogadását. Másrészt viszont több elmélet éppen arra törekszik meglehetősen radikalizmussal, hogy mindenféle valóság-dimenziót eltüntessen a szövegből. Gondolatmenetünkben egyik sarkított oldal vélekedésével sem azonosulunk, hanem mindegyiket kellő kritikával kezelve meghaladni igyekszünk. Természetesen kategorikusan elutasítjuk azt, hogy a szöveg maga lenne a valóság, vagy annak irodalmi transzponálása, utánzása, de a szöveget mégis mint a valóságot (no persze ha van ilyen – élve a posztmodern szkepszissel) sajátosan közvetítő médiumként kezeljük. Tehát a szövegnek van köze a valósághoz, csak ezt a profán kapcsolatot kissé árnyalni kell. Talán a szöveg = valóság szoros kapcsolatát, de annak kódolt voltát igazolhatja a tartalomelemzés, az a szövegcentrikus eljárás, amely éppen a szövegből, annak bizonyos tipikusnak mondható és matematikailag modellezhető formában megjeleníthető elemeiből dekódolja a valóság egy szegmensét. Ez a módszer egzakt formában és egzakt (matematikai, statisztikai) eszközökkel igyekszik felszínre hozni a szövegbe kódolt látens üzenetet, amely viszont empirikus kapcsolatba hozható a valósággal, hiszen a tartalomelemzés helyes, illetve hibás következtetései idővel nyilvánvalóvá lesznek (pl.: propaganda üzenetek vagy politikai üzenetek megfogalmazása, ahol a szóbeli ígéret a későbbi tettekben számonkérhető). De nem minden esetben. Ugyanis feltételezhetünk olyan elméleti (esetleg gyakorlati?) helyzetet, ahol a tartalomelemzés is „csődöt

jelenthet”, azaz éppen hogy a szöveg–valóság kezelhetetlen anomáliájára mutat rá. Ilyen eset akkor állhat elő, amikor egy szöveg tartalomelemzéssel dekódolt üzenetei csak olyan reakciót hívnak életre, amely egy másik szöveg formájában jelentkezik. Így a kihívás-reakció párbaj csak textuális formát ölt, azaz a szöveg tartalmának értelmezése és annak igaz, hiteles volta empirikusan nem verifikálható.

A befogadáselméleti nézőpontot képviselő elméletek szintúgy nem szakítanak a valósággal, csak éppen annak szerepét és súlyát más dimenziókba helyezik. Így a befogadáselmélet a szociokulturális környezet szerepét preferálja, illetve azokat a befogadói és szerzői horizontokhoz köti. A befogadási folyamat során pedig ezeknek a szociokulturális dimenzióknak a szöveg „környékén” való érintkezését, dialógusát írja le, ahogyan az olvasás-értelmezés csereügyletében a szövegértés és szöveggyártás mint szociális cselekvés végbemegy.

Ám a szövegolvasatok sorában, szöveg–valóság viszonyában, idővel változás következett be. A realizmus elméletei bizonyos helyzetekben csődöt mondtak. Az a feltételezés, hogy minden szöveg akár „veszélyes” is lehet, azaz cenzúrázni kell⁵, alapvetően a realizmus elméleteit vallók táborában lehetett csak meghatározó, miként a szöveg a valóság leképezése. Ám, mint ahogy arra több irodalmi vita is rámutatott, a szövegek tere, szövegek hősei, szövegek kitalált helyszínei stb. a valóság helyszíneivel, hőseivel nem feleltethetőek meg, hanem sok esetben a képzelet szüleménye a szöveg számos dimenziója. Ekkor a szöveg = valóság egyenlőség helyét a szöveg = fikció reláció veszi át. Ezzel az elméleti átalakulással azt hihetnénk, hogy a szöveg–valóság problematika megoldódott, ám a diszkurzusok azt mutatták/mutatják, hogy ez a kedvezőnek látszó fogalompár számos okból mégsem kezelhető olyan zavartalanul. Egyszerűen a megértés lehetősége kérdőjeleződik meg akkor, amikor azt állítjuk, hogy az irodalmi szöveg egyszerűen fikatív, a valósághoz semmi köze. Tehát az a feltételezett és igényelt metszet, amely a szöveg horizontjának és a befogadó horizontjának közös elemeiből jönne létre, nem lehet kétoldalú a szöveg = fikció esetében, hanem a szöveg oldaláról önkényesen kreált, és semmi köze ahhoz a dimenzióhoz, amely a szöveget és a befogadót körbeveszi, amelyet (önkéntesen) valóságnak nevezünk. Tehát azok a befogadáselméleti elgondolások, amelyek a szövegértést a befogadóhoz kötik, egyszerűen nem tudnak mit kezdeni a szöveg és a fikció kettősével, mert

⁵ Természetesen a cenzúra intézményét a megfelelő társadalmi-állami szervezetekhez kapcsoljuk.

ez a fogalompár kizárólagosságával kirekesztik a befogadót. Merthogy a befogadó se nem fikatív, se nem szöveg, hanem hús-vér valaki (test), aki gondolkodni tud. A befogadónak (és így a megértés lehetőségének) inkább a valósághoz lenne köze, de emerről sem tudjuk, hogy micsoda.

Hogy a valóság–fikció dichotómia feloldódjék, Wolfgang Iser hármas modellt használt, amely megosztja és kezelhetővé kívánja tenni az említett kettőst azáltal, hogy egy harmadik faktort is beiktat. Így Isernél valós, fikatív és az új belépő: az imaginárius háromszög van érvényben. Iser elmélete számos esetben elfogadható választ ad a szövegolvasatokra, a szövegek természetére. *„A fikatív játéktereket nyit, és ezzel formába kényszeríti az imagináriust – miközben médiumként is szolgál annak megnyilvánulásához. Amire a fikatív irányul, még üres, így betöltésre szorul; az imagináriust pedig jellegnélkülisége jellemzi – vagyis formára van szüksége ahhoz, hogy kibontakozhassék. A játék ennek következtében a fikatív és az imaginárius együttlétéből áll elő.”*⁶ Mintha a forma–tartalom klasszikus kettősének a vitáját olvasnánk, ahol a tartalom esztétikailag értékelhető formai jegyek nélkül nem érinti a művészi alkotás lényegét, de a tisztán formai műgond sem jelent semmit „bölc” gondolatok, tartalom nélkül. Mindez metanyelvi szintre átfordítva és leegyszerűsítve: a fikatív az üres forma, az imaginárius a formát kitöltő lényegi tartalom. Viszont amivel a tartalom–forma dichotómia „kevesebb” az iseri felosztásnál, az az, hogy a formára igényt tartó imaginárius nem a valóság egy bizonyos megnyilvánulása, hanem attól különböző, képzetes tartomány, míg az előbb említett fogalompárnál a tartalom elsősorban a valósággal áll szoros, talán adekvát kapcsolatban.

Am Iser elméletének is vannak nehézségei, amelyek az elmélet alkalmazóját nehéz, kevésbé egyértelmű helyzetek elé állítják. Elsősorban az imaginárius fogalma vet fel némi bizonytalanságot, amely éppen jellegéből, formanélküliségéből fakad. A fikatív tényező, mint szabályalkotó (meta)elméleti szintér még kezelhető, itt inkább a működési feltételeket, funkcionalitást láthatjuk, mint minden működő rendszer szükségességét. Tehát a fikatív a szabályok elvi létét jelentené, amelyek nem dologi jellemzővel rendelkező, tehát empirikusan nem bizonyítható elvi eszközei az irodalmi szövegnek is. Az imaginárius jellegnélkülisége, azaz formaszükséglete viszont elbizonytalanítja a gondolkodót afelől, hogy milyen dimenzió(ka)t érint az imaginárius fogalma. Iser elméletalkotásából mintha némi kényszer(edettség) nyilvánulna meg, kényszer arra, hogy irodalmi szövegek működéséhez, létezéséhez, leírásához

⁶ ISER, Wolfgang: *A fikatív és az imaginárius*. Osiris Kiadó, Budapest, 2001. (19.)

valamilyen univerzális kvantort alkalmazzon, amely kellőképpen elméleti, ha úgy tetszik: tudományos hatású. Iser elmélete természetesen jó és érvényes, nem célunk azt cáfolni, elvetni, lecserélni. Ám a napjainkra kialakult és egyre erősödik az a diszkurzus, amely a posztkulturalitás jegyében irodalmi szövegek tárgyalásában újabb aspektusokat vet fel, így a *test* fogalma és a hozzá kapcsolódóan kialakult/kiépített kulturális dimenzió lehet inkább adekvát metaforája, vagy más kontextusban: médiuma a „szövegiségnek”, mint a képzetes/képtelen imaginárius. A dolgozat témája, hogy a test kultúránkban betöltött és újra(fel)értékelt szerepét megvizsgálja, valamint ennek a szerepkörnek irodalomelméleti használhatóságát körüljárja.

Hipotézisünk a következő: Napjainkra a testkultúra felértékelődött. Itt egyrészt a szó köznapi értelmében vett testtel való foglalkozást említhetjük, a wellness-fitness életmódot, az „ép testben ép lélek” típusú gondolkodást. A testi jelenségek túldimenzionáltsága, az életvezetés, a testtel való foglalkozás egészében átalakult és túlhangsúlyozódott. De nem csupán az életszerűen ábrázolt, megjelenített „reneszánsz” testre kell gondolnunk, hanem a test oly mértékű felértékelésére, ahol – megkockáztatjuk – a szellem vagy lélek elé/főlé helyeződött a test, fontosabbá vált mint bármi egyéb – mint például a szubjektum maga. Ebben a hangsúlyeltolódásban azt a posztmodern jelenséget figyelhetjük meg, amely a posztstrukturalizmus és posztkultúra fogalomtárával írható le és jellemezhető. A test szerepének felértékelése nem csak önmagában való, tisztán biológiai-fizikai jelenségként maradt meg, hanem számos kapcsolódási ponton tekint ki abból, a nyelvhasználat metaforikusságában, nyelvi allegóriákban mint referenciális vonatkozási mező szerepel. A test a megtapasztalás által – tudásszociológiailag – mindenhol jelen van, megelőzi a szubjektumot. A test közvetítő szerepet kap, a kulturális mezők kapcsolódási pontját, a kulturális kommunikáció bázisát jelentheti. A felértékelt testiséget, annak kulturális sokoldalúságát az irodalom(elmélet) is felfedezte, a fogalmi nyelv is megtalálta a testet. Talán maga a magyar „nyelv” morféma is jól mutatja, hogy a beszélt-nyelv (a grammatikai) és a test-nyelv (a szánkban lévő) azonos alakúsága mögött rejtőzhet metonimikus kapcsolat is.

A testiség az irodalomban, a társadalom és a kultúra szélesebb köreiben is előtérbe került. Részben a testiség elsődleges jellemzői, nevezetesen a test biológiai-fizikai felülreprezentáltsága vált markánsabbá, de a test a diszkurzusban is relevánsabbá lett, a testiség textualitást nyert. Tehát a testtel szemben a szubjektum elveszítette primátusát – ha ugyan valaha rendelkezett egyáltalán azzal –, és megfordult a reláció, inkább a test az, amely bizonyos kényszerítő eszközök hatására a szubjektumon változást eszközöl. Ezáltal egyre

inkább az a tendencia látszik erősödni, hogy a test a legtöbb diszkurzusban megkerülhetetlen, ráadásul szerepe főszerep.

A test főszerep mivoltát Franz Kafka: *A fegyencgyarmaton* című novelláján keresztül illusztrálhatjuk. A Kafka-szövegeket meghatározó metaforikusság és többértelműség lehetővé teszi a szöveg testi oldalról közelítő olvasatát is. mindemellett a szöveg értelmezési lehetőségei más gyakorlatot is követhetnek. Kafka szövegében a választott helyszín a fegyencgyarmat, egy sziget, távol Európától, ahol az Utazónak a tiszt egy különleges gépezet működését kívánja részletesen bemutatni, és saját eszmerendszeréről, saját nézeteiről szeretné az Utazót meggyőzni, hogy ezen eszméket közvetítse a fegyencgyarmat jelenlegi parancsnokának. A tiszt olyan gépezet működését ismerteti nagy alaposággal az Utazónak, amely különös kegyetlenséggel és lassú kínszenvedéseken keresztül, de végeredményben kivégzi a korábban bűnösnek nyilvánított áldozatát – olvashatjuk a szöveg felszíni struktúrájából, anélkül, hogy mélyebbre látnánk a szövegben. Gondolatmenetünk szempontjából a novellából számunkra nem az ítélet jogossága avagy teljes alaptalansága a kérdés, sem nem a kivégzés kegyetlensége, hanem a gépezet működési elve és az ahhoz kapcsolódó elméleti komplexum, még ha az oly barbárnak is tűnik. (Megjegyezzük, hogy a működő gépezet brutalitása csak az európai ember számára tűnik annak, ám a bemutatott fegyencgyarmat valamilyen szigeten van, távol Európától, más szabályokkal és vélhetőleg fegyencekkel. Így nem a polgári szabályok, jogi paradigmák vannak itt érvényben. Ez a kérdéskör akár a posztkoloniális diszkurzus lehetőségét is felveti a karkai szöveggel kapcsolatban – bizonyítva a karkai szövegek értelmezhetőségének sokoldalúságát.) Hogyan működik a gépezet? Mi a gép működésének elméleti alapja? A gép az elítélteken a büntetést hajtja végre. Büntetésül az elítéltnak a bűnét a szerkezet „ráírja” az elítélt testére. pontosabban: beleírja a testébe. Az elítéltet felfektetik a vattaágyra, kezét-lábát leszíjazzák, szájába pedig szörpamacs kerül, hogy ne kiabáljon, mert azzal megzavarná az ítélet-végrehajtás műveletét. Miután így elhelyezik az elítélt testét, arra ráereszkedik az úgynevezett borona, amelyben apró mozgó tűk vannak elhelyezve és valójában ezek végzik az írást, illetve bevésést úgy, hogy beleszúródnak az elítélt testébe és a borona rázkódásától ott kissé elmozognak. A tűhegyek mellett egy másik tűből víz folyik a testre, hogy a ráírt szöveg rögtön láthatóvá is váljék. A szöveg, a büntetés szövege, amelyet ráírnak az elítélt testére, egy papírlapon szerepel, amelyet a gépezet megfelelő részébe helyeznek, és az onnan rámásolja azt a testre. Az írás (büntetés) folyamata hat

órán át tart, és a hatodik órában jut el az elítélt addig a heurisztikus pillanatig, amikor már „sebeivel betüzi ki” az amúgy a papírlapon szereplő írást. Miután az elítélt kibetüzi a szöveget a testével, és megérti annak üzenetét, a gépezet felnyársalja, majd a holttestet egy gödörbe löki. Fontos, hogy ezt az írást a kívülálló Utazó szabad szemmel nem tudja elolvasni, nem lát a papíron semmit. csak kusza, egymást útvesztőszerűen keresztező vonalakat, nem tudja elolvasni a szöveget. Tehát a hagyományos olvasói stratégia – az Utazó esetében – csődöt mond. Egyedül a tiszt az, aki magát beavatottnak véli, aki látja, olvasni tudja a szöveget. Viszont helyzete igazán autentikussá csak akkor és azáltal válhat, amikor hirtelen felfekszik a gépezetre, és saját magán hajt végre egy ítéletet, és őt magát is felkoncolja a gép, széttrancsírozza a borona sok apró kis tühegye, miközben azt írja a tiszt testére, hogy „Légy igazságos!”.

Úgy tűnik, a novellát értelmezve azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a szubjektum halála – a szöveg szintjén – bekövetkezett, a testi dimenzióktól független szubjektum nem létezik. Testbe hatoló szövegértelmezésen kívül más értelmezés nem lehet működőképes, eredményes. A fegyencgyarmat társadalmi rendje csak így, „húsba vágó” üzeneteken keresztül tartható fenn. A megértés csak a testi valóság közvetítésével következhet be, a hermeneutika elméleti irányultsága vagy szubjektumfelfogása működésképtelen – a fegyencgyarmat világában. A hatalom, a fegyencgyarmat vezetése, akaratát az emberi testeken végrehajtott erőszakkal képes biztosítani. A hatalom természete, jellegzetessége, hogy textuális üzeneteket fogalmaz meg, és ezeket a szövegeket a testen gyakorolja. Mintegy a posztmodern textualitás és a profán erőszak keveredése az, ami megvalósul a sziget szervezetében. Egyszerre olvashatjuk a karkai szövegben a (poszt)strukturalizmus kedvelt szövegcentrikusságát, azaz: minden szöveg és minden szövegszerű. Ugyanakkor a „nagy” szövegszerűség mellett a szöveghatás biztosítása csak archaikusnak, barbarisztikusnak ható eszközökkel valósítható meg: testbe vajt szöveggel, bőrbe vésett feliratokkal.

A karkai fegyencgyarmat büntetésvégrehajtási-eljárása nagyban hasonlít a jelenkor divatos tetoválásra. A tetoválás során az ember bőre alá apró tűszúrásokkal festéket juttatnak, ezzel a tetovált testére írja azt a gondolatot, képet, amely az ő szubjektumához(?) markánsan kapcsolódik, kifejezi világlátását. Nagy különbség azonban, hogy míg Kafka elítélteji nyilvánvalóan nem önként vetik alá magukat a „ráírásnak”, addig a mai tetováltak saját elhatározásból vállalják a felíratozást, ezzel bizonyosságot téve autonómításukról.

és (már) nem valamilyen hatalmi rendszernek behódolva cselekednek.⁷ Mindez felerősíteni látszik a jelenkori test önállóságának, a testi önrendelkezésnek a kérdéskörét. A tetoválás kétségtelenül fájdalommal jár, így az egyén már a fájdalom tekintetében is maga dönthet, szabadon rendelkezik testével. Másik és talán jelentősebb különbségtétel, hogy a novellában a tiszt elítélte, akiken végrehajtják az ítéletet, egytől egyig belehalnak a testükbe vésett szövegbe – még ha ez a megállapítás képzavaros is. Ezzel szemben ma már a tetoválások sem tartósak. plasztikai műtétekkel eltávolíthatók, vagy bizonyos idő elteltével felszívódnak. és ugyanígy az egyre divatosabb testfestészet (henna) is idővel múlandó irássá lesz, lekopik, eltűnik a bőrfelületről, ezzel mintegy palimpszeszt-jelleget adva magának a testnek. Így bármikor újraintható, valamilyen más szöveggel tarkítható a test felülete.

Az Utazó az eddigi européer, nyugatos, a tiszta éteri szubjektumban hinni tudó gondolkodó, a nagy Interpretátor figurája, aki a saját szubjektumán kívül eső életvilág elfogadásának lehetőséget nem tudja megérteni, idegenkedik annak bármilyen befogadásától. Távolságtartásának kifejezése az a gesztus, ahogy elrúgja magát a szigettől, meghagyva annak barbár karanténvilágát. Ugyanakkor ez az eltávolodó-eltávolító gesztus akár testi megnyilvánulásként is értelmezhető akkor, ha az Utazót a nagy nyugati civilizált Interpretátorként értelmezzük, aki mint idegen testet, úgy taszítja el magától ezt a lehetőséget, a fegyvergyarmat életvezetési stílusát, *abjektálja* ezt a viselkedésmódot, társadalmat, betegesnek, aberrálnak titulálja azt. Az Utazó képviseli az egészséges, normális testet, amely kiveti magából a selejtet.

A karkai szöveg arra mutat rá, hogy a test funkciója kettős. Egyrészt a hatalom vagy bármilyen intézmény, autoritás stb. oldaláról jelek, üzenetek írhatók a test felszínére (ténylegesen és metaforikusan), azaz a kommunikáció (így az irodalmi kommunikáció) iránya, csatornája, az üzenet hordozója a test. Másrészt viszont az értelmezés, megértés, befogadás lehetőségére csak a testi szenzorokon keresztül van lehetőség, a szövegek, testre írt textuális üzenetek a test médiumán keresztül juthatnak el az értelmező szubjektumhoz. Dolgozatunk később kifejtendő célja, hogy a testet, mint kulturális és mint biológiai manifesztumot az irodalmi szövegek szövegszerűségéhez és az irodalmi szövegek értelmezéséhez mint kezelhető, a fikcióval, a fikcionáló eljárásokkal szorosan összeműködő univerzális kvantort határozzuk meg.

⁷ Szükségesnek tartjuk megjegyezni, hogy bizonyos szervezetek (börtönök, katonai szervek) rákényszerítik (rákényszerítették) tagjaikat, hogy testükre tetováljanak bizonyos jeleket.